

Література:

1. Гердер Й.-Г. Идеи к философии истории человечества. Москва, 1977. 703 с.
2. Кант И. Собрание сочинений в шести томах. Т. 6. Идея всеобщей истории во всемирно-гражданском плане. Москва: Мысль, 1966. С. 5-24.
3. Парахонський Б.О. Методологічні аспекти культурології. Магістеріум. Київ, 2000. Вип. 5. Культурологія. С. 4-11.
4. Свідзинський А.В. Синергетична концепція культури. Луцьк, 2009. 696 с.
5. Шейко В.М. Богуцький Ю.П., Германова де Діас Е.В. Культурологія: навч. посіб. Харків: ХДАК, 2011. 473 с.
6. Bazaluk O., Kharchenko L. The Philosophy of the Cosmos as the New Universal Philosophical Teaching about Being. Philosophy and Cosmology. Academic journal. Kyiv: ISPC, 2018. Vol. 21. P. 6-14.

ПЕРСОНАЖІ СПОРТИВНО-ХУДОЖНІХ ДІЙСТВ У ЗНАКОВО-СИМВОЛІЧНОМУ ПРОСТОРІ КУЛЬТУРИ

Мащенко І. О.

аспірант

*Харківська державна академія культури
м. Харків, Україна*

Мистецтво ХХІ ст. тяжіє до видовищності, невідтворюваності у повторенні та є органічним синтезом інтерпретаційності класичних сюжетів і презентації на сценічній площині. Так, особлива увага приділяється масштабним видовищам, які б могли у знаково-символічній формі ознайомити глядача з історико-культурною спадщиною. На міжнародному рівні проведення таких видовищ виконує не тільки розважальну та інформаційну функцію щодо людини, а формує колективну національну свідомість, що дозволяє посісти у сучасному просторі культури лідируючі позиції серед інших країн.

Теоретичні та практичні вектори втілення спортивно-художніх дійств (СХД) на сценічній площині висвітлено в працях В. Лукашука, М. Еліаде, О. Дарморіза, А. Житницького, Ф. Шеллінга, В. Вовкуна. Проте визначення персонажів СХД та їх місцезнаходження у знаково-символічному просторі культури не розглянуто, що дає можливість звернутися до даного аспекту.

У втіленні масових видовищ особливе місце посідає спорт. За словами дослідника В. Лукашука, «спорт є відбиттям культурних цінностей та соціальних систем» [4, с. 100]. Продовжуючи думку автора, варто звернути увагу саме на синтез спорту та мистецтва, який у знаково-символічному просторі культури формує СХД.

СХД є складним жанром видовищного мистецтва, семантична система якого поєднує: а) пластичні форми за участю акторів, які є художньо-образним втіленням ідеї твору та візуалізують культурні коди; б) монтаж візуально-звукових образів, який посилює враження на рецептори та збагачує семантичні виміри твору. Відтак, через метафори СХД розкриваються як багатовимірна система, яка складається з художніх, ідеологічних, побутових, міфологічних та релігійних складових.

Вагомою структурною одиницею втілення на сценічній площині СХД є наявність персонажу. Персонаж – це дійова особа або образ, маска, істота мистецького твору, яка тематично наділена історичними, національними та соціальними взаєминами. Так, у СХД персонажів можна структурувати певним чином на міфологічних, історичних та алегоричних.

Більшість СХД у своєму художньому відтворенні на сценічній площині залежить від міфологічного підґрунтя етногенезу. Вчений М. Еліаде проаналізував міф як першооснову певної культури та її суспільного життя [6, с. 144]. Трактуючи наведене твердження слід звернути увагу на те, що розповсюдженою моделлю сценаріїв СХД є міфологізація країни, трансформація персонажів та їх взаємозв'язок з природою, суспільством, богами та духами.

Дослідник міфологічної структури О. Дарморіз навів концептуально вагому для нашого дослідження типологію міфологічних персонажів: хтонічні істоти / божества, чудовиська, першопредки, духи, боги та культурні герої [2, с. 248]. Тому культурна модифікація міфу виглядає саме так: у СХД персонажі – антропоморфні образи (Геракл, Прометей, Європа, Кентавр тощо), або за допомогою засобів сценічної виразності стають візуальним втіленням природних стихій (Води, Землі, Вогню тощо), в яких міститься символічно-ціннісне навантаження для країни.

Не менш важливим для створення СХД є залучення до художньо-образного рішення історичних персонажів. До переліку дійових осіб належать реально існуючі люди [3]. Вони можуть виступати від власного імені («жива» людина – національна гордість) або бути вагомою постаттю, яка брала участь у історично-культурному розвитку країни. В залежності від світосприйняття авторів (режисерів, сценаристів, художників) життя героїв можуть бути сполучною ланкою всього дійства.

Типологізація історичних персонажів будується на соціосценічній диференціації, в основі якої лежить професійна діяльність або коло спрямованих певних інтересів (винахідники, науковці, політичні діячі, музиканти, поети тощо) та їх ціннісний вклад в історію країни. Такі персонажі зображуються на сценічній площині у повній костюмованій кольоровій, гримованій деталізації, домагаючись повної відповідності історичному образу, тим самим є прямим кодованим символом певної епохи.

Для повного розкриття питання щодо дійових осіб СХД у знаково-символічному просторі культури варто розглянути таку структурну одиницю як алегоричні персонажі.

Алегоричний герой – це антропоморфне втілення на сценічній площині синтезу абстрактних понять та асоціацій. Так, ознака алегоризму в СХД полягає в поєднанні двох планів – абстрактного поняття та ідейності щодо конкретного предмету / людини / емблемності. Представник німецького романтизму Ф. Шеллінг акцентував увагу на алегоричності як на «зображенні, в якому особливе означає всезагальне, чи в якому всезагальне споглядається за допомогою особливого» [5, с. 155]. Продовжуючи думку автора, варто говорити про символічне самоствердження СХД, яке кодовано зчитується зі свідомості глядача через зовнішню персоніфікацію.

Алегоричні герої у СХД в більшості – діти, які є уособленням певних процесів фантазування (Мрія), почуттів (Любов), психоемоційних людських станів (Щастя, Мир), людських взаємин (Дружба) тощо. Постановники за допомогою даного художнього прийому звертаються до глядача з позиції трансляції наступним поколінням духовних цінностей свого народу, а також, за словами науковця В. Вовкуна, «через внутрішній катарсис естетичного переживання повертає людину... у світ реальний, повертає іншою – оновленою і збагаченою» [1, с. 184].

Таким чином, СХД базуються на сценічних діях символічних персонажів, які, в залежності від візуально-культурного кута зору та художнього задуму автора, складають свою топологічну структуру. Міфологічні, історичні та алегоричні персонажі займають одну з провідних ланок у створенні СХД та поглибленні культурної динаміки країни.

Література:

1. Вовкун В. Мистецтво режисури масових видовищ. Київ, 2015. 356 с.
2. Дарморіз О. Міфологія. Львів, 2010. 248 с.
3. Житницький А. Драматургія масових театралізованих заходів. Харків, 2004. 128 с.
4. Лукашук В. Соціологія спорту. Харків, 2013. 336 с.
5. Шеллинг Ф. История эстетики: памятники мировой эстетической мысли. Москва, 1967. 1006 с.
6. Элиаде М. Священное и мирское. Москва, 1994. 144 с.